

10.33930/ed.2019.5007.11(3)-2
УДК 37.5-048.35:341.221.4 (477)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

MODERNIZATION OF SCHOOL EDUCATION IN UKRAINE: WAYS OF
INTERNATIONALIZATION

О. П. Кивлюк, Г. В. Жукова

Актуальність

дослідження. Освіта України йде по шляху реформування та євроінтеграції, стикаючись зі значною кількістю проблем і невдач, все ж таки, хоча і повільно, прямує у напрямку міжнародного визнання та зайняття свого вагомого місця в системі глобальної освіти. Актуалізація питань інтернаціоналізації освітнього процесу в школі викликана змінами у державній освітній політиці та стратегій розвитку освітньої галузі.

Постановка проблеми.

Останнім часом проблематика інтернаціоналізації освіти в більшій мірі висвітлена в дослідженнях щодо сфери вищої освіти. Але ж якщо освіта є процесом послідовним, системним і безперервним, то постає питання пропедевтики інтернаціоналізації освіти вже на шкільному рівні.

Аналіз останніх

досліджень і публікацій. Над питаннями інтернаціоналізації вищої освіти працювали вчені М. Бойченко, Дж. Найт, О. Нітенко, А. Сбруева, А. Чирва та інші. Проблеми модернізації освіти вивчали Г. Дмитренко, О. Савченко, М. Тадеєва та інші.

Постановка завдання.

Дослідити шляхи інтернаціоналізації освітніх процесів в межах шкільної освіти та перспектив її модернізації в

Urgency of the research.

Ukraine's education is on the path of reform and European integration, faced with a large number of problems and failures. It, though slowly, is heading towards international recognition and occupation of its pivotal role in the global education system. Actualization of issues of internationalization of educational process at school is caused by changes in the state educational policy and educational development strategies.

Target setting. Recently, the problems of internationalization of education are more highlighted in studies on the sphere of higher education. But if education is a process of consistent, systematic and continuous, then the question arises of the propaedeutic of the internationalization of education at the school level.

Actual scientific researches and issues analysis. Scientists M. Boychenko, J. Knight, A. Nitenko, A. Sbrueva, A. Chirva and others worked on issues of internationalization of higher education. Problems of the modernization of education were studied by G. Dmitrenko, O. Savchenko, M. Tadeeva and others.

The research objectives. To explore the ways of internationalization of educational processes within school education and prospects for its modernization

Україні.

Виклад основного матеріалу. Здійснивши аналіз інтернаціоналізації освітнього процесу середньої ланки освіти в Україні та порівнявши результати з аналогічними процесами закордоном, виявлено шляхи інтернаціоналізації шкільної освіти в Україні за рахунок модернізації та конвергенції. Інтернаціоналізації шкільної освіти в Україні тісно пов'язана з процесами глобалізації, євроінтеграції, міжнародного співробітництва, мобільності, модернізації, автономізації та розвитку.

Висновки. Серед шляхів інтернаціоналізації шкільної освіти в Україні виокремлено: освітньо-академічна мобільність педагогічних працівників і підвищення рівня їх компетентностей за рахунок самоосвіти, системи міжнародного стажування, підвищення кваліфікації та впровадження принципів безперервної освіти; активне впровадження дистанційного навчання в умовах шкільної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; поглиблене вивчення іноземних мов та викладання предметних дисциплін іноземними мовами у школі за принципом міждисциплінарності; інтеграція та адаптація державних шкільних програм та навчальних планів до міжнародних стандартів; імплементація європейських культурно-освітніх норм в українські реалії.

Ключові слова: модернізація, інтернаціоналізація, шкільна освіта, дистанційна освіта, глобалізація, євроінтеграція, освітній процес.

in Ukraine.

The statement of basic materials. Having analysed the internationalization of the educational process of the middle level education in Ukraine and compared the results with similar processes abroad, the ways of internationalization of school education in Ukraine were revealed through modernization and convergence. The internationalization of school education in Ukraine is closely linked to the processes of globalization, European integration, international cooperation, mobility, modernization, autonomy and development.

Conclusions. Among the ways the internationalization of schooling in Ukraine are allocated: educational and academic teaching staff mobility and improve their competencies through self-education, international training systems, training and implementation of the principles of continuing education; active introduction of distance learning in school education with the use of information and communication technologies; depth study of foreign languages and the teaching of subject disciplines in foreign languages at school on the principle of interdisciplinarity; integration and adaptation of state school curricula and the catalogue to international standards; the implementation of European cultural and educational norms into Ukrainian realities.

Keywords: modernization, internationalization, school education, distance learning, globalization, eurointegration, educational process.

Актуальність дослідження. Ключовою реформою Міністерства освіти і науки України є Нова українська школа. Основною ідеєю реформування шкільної освіти є створення таких умов, де діти мають не просто отримувати знання, але й здобувати відповідні вміння та навички в контексті компетентнісного підходу щодо їх практичного застосування в реальному житті. Крім того, школа має стати місцем ефективної рівноправної співпраці адміністрації, вчителів, батьків, учнів в межах принципів педагогічного партнерства, що потребує створення нового освітнього середовища з застосуванням принципів дитиноцентризму, індивідуального та диференційованого підходів, інформаційно-комунікаційних технологій, експериментальних методик, педагогічної майстерності тощо.

Освіта України як йде по шляху реформування та євроінтеграції, стикаючись зі значною кількістю проблем і невдач, все ж таки, хоча і повільно, прямує у напрямку міжнародного визнання та зайняття свого вагомого місця в системі глобальної освіти. Актуалізація питань інтернаціоналізації освітнього процесу в школі викликана змінами у державній освітній політиці та стратегій розвитку освітньої галузі. Країни розглядають інтернаціоналізацію освіти, як частину економічного розвитку, визначення свого місця в загальносвітовому освітньому просторі. Об'єктивність і незворотність процесу глобалізації освіти призводить до інтернаціоналізації, розмиття національних кордонів і необхідність входження в світовий економічний простір.

Постановка проблеми. Останнім часом проблематика інтернаціоналізації освіти в більшій мірі висвітлена в дослідженнях щодо сфери вищої освіти. Але ж якщо освіта є процесом послідовним, системним і безперервним, то постає питання пропедевтики інтернаціоналізації освіти вже на шкільному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Модернізацією шкільної освіти в Україні займалися: Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, О. Козієвська, С. Курбатов, Н. Мешко, Н. Рибка, І. Сікорська, І. Степаненко та ін.; вищої освіти: А. Борділовська, М. Дебич, Х. де Віт, А. Сбруєва, А. Чирва та ін. Інтернаціоналізація як процес і явище розглянуто в роботах наступних вчених: Ф. Альтбах, М. Ван дер Венде, С. Вербицька, Дж. Дейвіс, С. Каннігхем, К. Корсак, О. Локшина, Дж. Найт, Л. Пуховська. Так, науковець О. Нітенко аргументувала європейські джерела інтернаціоналізації вищої школи та прокоментувала вітчизняний вклад у світову глобалізацію [8]. Х. де Віт розкрив підвалини інтернаціоналізації, як засобу, а не результату у підвищенні якості освіти для людей [21]. О. Хомерікі досліджував регулювання академічної мобільності на державному рівні у країнах Європи [15]. Загальноприйняте розуміння терміну "інтернаціоналізація" сформулювала Дж. Найт [20]. Достатньо

умотивовано довела важливість інтернаціоналізації як умови ревалоризації міжнародної мобільності. Наразі завдання теорії і практики інтернаціоналізації вищої освіти, на думку А. Борділовської [18], полягають у розумінні державами цілей, пріоритетів, засад та дій забезпечення функціонування сучасних європейських стратегій.

Постановка завдання. Дослідити шляхи інтернаціоналізації освітніх процесів в межах шкільної освіти та перспектив її модернізації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Шкільна реформа в Україні, яка активно впроваджується у початковій світі, змушують замислюватися над її наслідками та перспективами, що не тільки уможливають збереження кращих національних освітніх традицій, а й дозволять визначити специфіку подальшого розвитку. Інтернаціоналізація виступає в цьому контексті як фундаментальний вектор, що структурує і визначає зміст освітньої діяльності сучасної школи. З нашої точки зору, процес реформування треба розглядати як такий, що відображує основні тенденції і проблеми, з якими стикається.

Дж. Найт вважає, що “інтернаціоналізація – це процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освітні (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації, орієнтація освіти на світовий рівень” [20]. Поняття “інтернаціоналізація” розглядається як мобільність трудових кадрів і професій, зростання конкуренції серед науковців за право бути затребуваним.

Багато уваги приділяє розробці поняття “інтернаціоналізація” вчений М. Агранович, який наголошує на беззастережній потребі керувати цим процесом на глобальному, регіональному, національному та інституціональному рівні. На глобальному рівні освітніми процесами інтернаціоналізації вищої освіти управляє організація ЮНЕСКО, яка всебічно підтримує міжнародне освітнє співробітництво. Виконання регіонального рівня інтернаціоналізації забезпечує наразі Болонський процес та регіональні програми, які розробляються провідними локальними вузами. Національний та інституціональний рівні інтернаціоналізації відображаються системними механізмами специфіки функціонування університетів [1, с. 7–20].

Репрезентуючи інтернаціоналізацію вищої освіти як об’єкт повсякчасних досліджень вчених США, Канади, Великобританії та інших розвинених країн, М. Бойченко виокремлює регіональний рівень, який представлений університетськими центрами. Тобто розкриває інтернаціоналізацію освіти, як “багатовимірний процес сумісної міжнародної дослідницької, викладацької та адміністративної діяльності закладів вищої освіти” [2]. Має відбуватися, так би мовити, взаємообмін на умовах партнерства

студентами, викладачами, навчальними програмами, освітніми програмами, науковими проектами, концепціями управління вузами, тощо в контексті академічної мобільності як провідної складової процесу глобалізації освіти [2].

Не обійшла увагою проблему інтернаціоналізації вищої освіти і дослідниця А. Сбруєва, яка розглядає її як процес незворотній, що швидко прогресує. Вона ґрунтовно досліджує класифікацію інтернаціоналізаційного шляху закладів вищої освіти, розподіляючи його на глобальний, регіональний, національний, міжінституційний і індивідуальний. На думку вченої, глобальний рівень включає університетські концепції інтернаціоналізації, де втілюються тенденції розвитку освітньої політики міжнародних організацій (ОЕСР, ЮНЕСКО, СОТ). Відповідно цим програмам розробляються дотичні до освіти проблеми міжнародної торгівлі, наукових досліджень, рейтингів функціонування вищої освіти тощо. На регіональному рівні розкриваються можливості інтернаціоналізації систем вищої освіти різних країн, які уособлюють у собі об'єднання соціально-економічних та культурно-освітніх змін. А. Сбруєва розглядає інтернаціоналізацію національного рівня вищої освіти дещо окремо від інших, виділяючи у ньому чотири напрями: реалізація взаємовідносин, одержання доходу, міграція професій та інтенсифікація розумового запасу. На міжінституційному рівні закладів вищої освіти гостро ставиться питання академічної мобільності, взаємодії дослідницьких та експертних мереж, академічного співробітництва. Також вченою у концентрованому вигляді розкриваються ідеї інституційного рівня вищої освіти, які відображаються у міжнародному та інтеркультурному векторі. Продовжує і забезпечує взаємозв'язок означених рівнів індивідуальний аспект інтернаціоналізації, сутність якого полягає у індивідуальній академічній мобільності викладачів і студентів, створенні інтернаціональної людини [13].

Інтернаціоналізація вищої освіти характеризується А. Чирвою як трансформація змісту вищої освіти відповідно діалогу культур, природної мобільності людини та будівництва глобалізованого суспільства. Першоосновою ефективності інтернаціоналізації виступають такі обставини: інтернаціоналізація програм і планів вищої освіти; орієнтація професорсько-викладацького складу на діяльну адміністративну і освітню діяльність; спрямованість на глобалізацію змісту освіти; доступність студентів до міжнародних знань та міжкультурної кваліфікації; введення прогресивних та експериментально перевірених форм, засобів, методів та прийомів під час навчально-виховного процесу, які сприяють впровадженню новітніх освітніх напрямів [16].

Вчені Ф. Альбат і Дж. Найт розкрили матеріальний аспект інтернаціоналізації, що стосується приватних закладів освіти.

Отримання прибутку є ключовим мотивом для всіх проектів інтернаціоналізації у приватному секторі та для деяких традиційних неприбуткових університетів, які мають фінансові проблеми. У багатьох розвинутих країнах як у державних так і у приватних університетах активно вивчають не лише декілька іноземних мов, а й викладають предметні дисципліни іноземними мовами. До речі, провідні заклади вищої освіти Україна також застосовують дані практики (КНУ імені Тараса Шевченка, НАУ, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, КНТЕУ і т. д.). Традиційні неприбуткові університети, за рахунок інтернаціоналізації освіти, також виходять на міжнародний ринок освітніх послуг, вони прагнуть підвищити потенціал знань, результативність наукових досліджень, розширити та використовувати можливості полікультурного середовища. Багато університетів використовують американські, британські, німецькі або інші зарубіжні освітні програми, навчають англійською мовою, а деякі навіть акредитовані в інших країнах для того, щоб їх студенти і випускники могли брати участь у програмах академічного обміну та досягти високого рівня професійної компетентності, а отже і бути затребуваними роботодавцями як знані спеціалісти в певній галузі [17].

Громадськість, науковці, студенти, роботодавці багатьох країн світу стурбовані якісним рівнем освітніх послуг у закладах вищої освіти. Деякі країни прагнуть створити університети світового класу, які будуть сприяти розвитку економіки знань. Інші ЗВО, спостерігаючи зменшення кількості студентів, “борються” за залучення іноземних абітурієнтів, які допоможуть у вирішенні фінансових проблем. Але ж престиж, значимість, професійна зорієнтованість університетської освіти має починатися із загальноосвітньої школи, де навчання потребує індикаторів, які допоможуть зробити вибір і отримати доступ до інтернаціоналізованої вищої освіти.

Сфера освіти пред'являє соціуму вимоги відповідності тенденціям світового розвитку, які обумовлюють необхідність її модернізації. Темпи розвитку глобалізації розширюють можливості інформаційного суспільства, удосконалюють масштаби міжкультурної та міжособистісної взаємодії. В зв'язку з цим, особливого значення набувають форми комунікабельності і толерантності між людьми, у яких наявна чи відсутня вища освіта. Виникнення і зростання глобальних проблем, які можуть бути вирішені лише в результаті співробітництва між середньою та вищою освітою, створюють зростання конкуренції у сфері мобільної висококваліфікованої та некваліфікованої праці [4; 12]. Майбутнє сучасної цивілізації залежить від зростання ролі людського капіталу, який стає головним у визначенні якості освіти; оновлення її змісту та структури на основі глобальних традицій і сучасного досвіду; забезпечення єдності професійного навчання і державних,

громадських та особистісних пріоритетів в системі мобільної освіти; зростання ролі міжнародних організацій у вирішенні завдань, що стоять перед державою і суспільством в нових економічних і соціокультурних умовах.

Отже, з огляду на виклики сьогодення, серед яких: інформатизація, інтернаціоналізація, глобалізація, демократизація, інтеграція, безперервність, міждисциплінарність освіти, школа не може лишатися осторонь. Інкорпорація України до єдиного європейського освітнього простору ставить нові завдання не лише перед вищою освітою, а й і перед шкільною, яка має основоположне місце у формуванні знань, вмінь і навичок особистості в межах відповідних компетентностей та орієнтує на отримання певної професії у відповідності до певних здібностей і уподобань. Зрозуміло, що освітні процеси не відбуваються самі по собі, вони є результатом конструктивної діяльності суб'єктів освіти, формуючи соціокультурний феномен.

Розвинуті країни Європи, США, Канада, Японія вже успішно пройшли шлях реформування освіти і тепер ефективно застосовують концепції та практичні доробки відповідних освітніх програм. Україна тільки стає на цей шлях, а реформа середньої освіти – це реформа, орієнтована на формування всебічно розвиненої, здатної до критичного мислення цілісної особистості, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя [9].

В Концепції 12-річної загальноосвітньої школи України передбачено початок навчання дітей з шести років. При цьому зазначається, що виняток становлять ті діти, які за висновками лікарів та психологів виявляють ознаки шкільної незрілості. Одним із важливих завдань у процесі здійснення реформи школи є забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до шкільного навчання [9]. Сенс цього в тому, щоб дітям, які виявили недостатній розвиток для навчання в школі, надати необхідну корекційну допомогу, без якої вони і в семирічному віці можуть не мати достатніх передумов для успішного навчання.

Освіта є найважливішим фактором інтернаціоналізації суспільно-економічних відносин, формування життєвих установок особистості. Потенціал освіти повинен бути в повній мірі використаний для консолідації та збереження єдиного соціокультурного простору країн. Потрібно в цілому змінити підхід суспільства до школи і розглядати її не тільки як освітню установу, де надаються і отримуються освітні послуги, але і як центр вирішення освітніх проблем [14; 22]. Серед основних перспективних завдань знаходяться: поліпшення якості освіти та умов навчання, підготовка висококваліфікованого фахівця-вчителя, модернізація управлінських завдань, реалізація навчально-виховного процесу у відповідності до концепції “Нова українська школа”.

Інтернаціоналізація освіти є процесом багатограним, в якому задіяні різні суб'єкти освітньої діяльності, які використовують різні форми, методи, прийоми і засоби задля її реалізації. Зрозуміло що однією з найважливіших завдань інтернаціоналізації є формування полілінгвістичного суспільства. І звертаємо увагу та те, що мова йде не лише про популярні мови та мови світового спілкування, а й про збереження національної мовної ідентичності. Глобалізація освіти уможливорюється за рахунок міжнародної співпраці на полі лінгвістичному фундаменті. Наведемо приклад співвідношення навчальних закладів та громадських освітніх організацій, де вивчають українську мову за кордоном у кількості 270 (рис.1) [10].

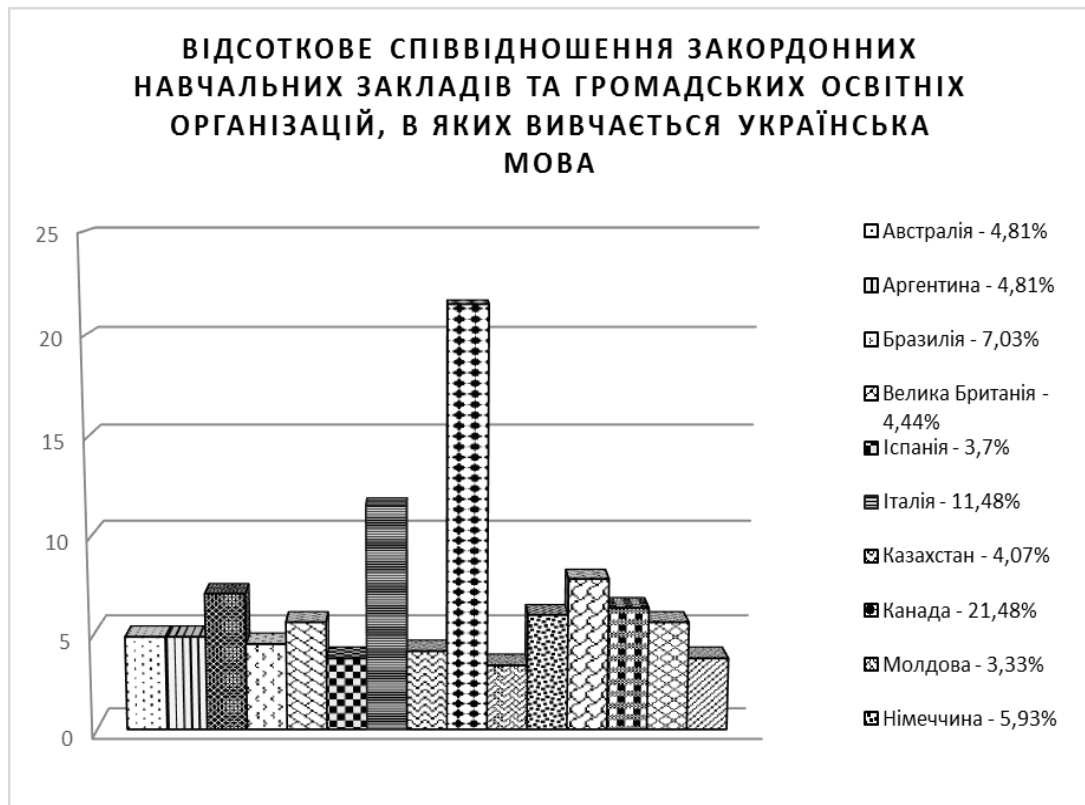

Рис.1. Відсоткове співвідношення навчальних закладів та громадських освітніх організацій, де вивчають українську мову за кордоном

В умовах активної модернізації і інтернаціоналізації системи освіти відбувається удосконалення структури і змісту загальної освіти. Необхідно переглянути перелік навчальних галузевих дисциплін, які можна вивчати іноземними мовами (навколишнє середовище, географія, математика, біологія тощо), що будуть ознайомлювати і адаптувати учнів у освітньо-інтернаціоналізованому середовищі. Дана практика дозволить підвищити рівень професійної спрямованості; реалізувати принципи міждисциплінарності, інтегрованості, гуманізації; сприяти інтелектуалізації та розвитку об'єктивності, креативності,

критичності мислення особистості тощо. У професійній діяльності розширюються горизонти, щодо формування проектно-орієнтованої свідомості та дозволяє постійно модернізувати знання, вміння і навички.

Нова українська школа жадає переглянути формальне ставлення між традиційними формами навчання і різними альтернативними типами. Так, наразі в Україні існує 734 загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності, де учнів навчають не українською мовою (рис.2.), а вивчають її як іноземну, що на нашу думку, не відповідає Законі України “Про освіту”, 7 статті “у закладах освіти України викладання повинно проводитися на державній мові” [5]. Співвідношення загальноосвітніх навчальних закладів України щодо мови викладання навчальних дисциплін у 2019 році представлено на рис.2 [11].

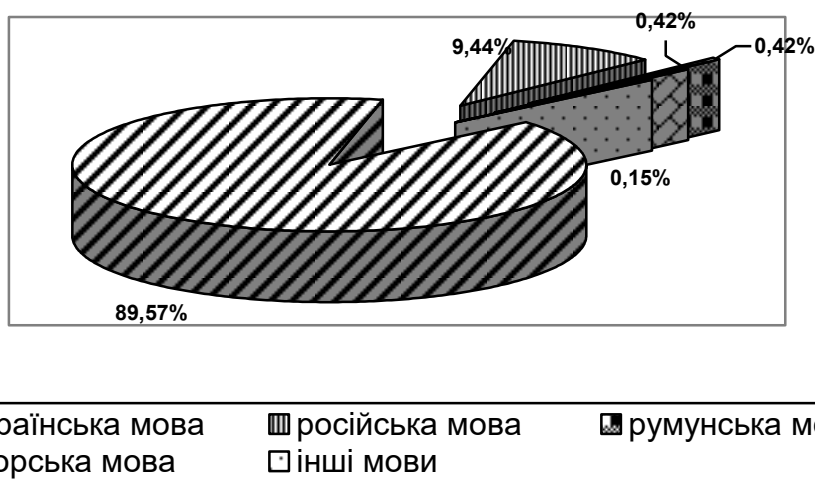

Рис.2. Відсоткове співвідношення шкіл України станом на 2019 рік щодо мов викладання

Модернізація освіти є масштабною програмою, в рамках якої реалізується план конкретних заходів, до яких відносяться: розробка і прийняття нової концепції середньої загальної освіти; оновлення змісту освіти та впровадження механізмів контролю за його якістю; підвищення кваліфікації вчителів, педагогів, вихователів за рахунок самоосвіти, саморозвитку, системи міжнародного стажування, держаних інституційних форм; створення полілінгвістичного освітнього середовища, що сприятиме підвищення загального рівня компетентностей учнів тощо.

Проблема перегляду змісту шкільної освіти в Україні дуже актуальна. Очевидним є той факт, що рівень розвитку країн залежить від якості освіти. Змінювати, оновлювати зміст освіти необхідно з опорою на його фундаменталізацію з обов'язковим використанням міжпредметних зв'язків. Для розвитку освіти в

Україні визначено ряд орієнтирів, які вбачаються у реорганізації закладів вищої освіти, збільшенні терміну навчання у школі до 12 років, підвищенні рівня освіченості за допомогою поглибленого вивчення англійської мови та викладанні предметних дисциплін іноземними мовами за принципом міждисциплінарності [3, с. 18].

В Україні успішно функціонує Міжнародна українська школа І–ІІІ ступенів, яка є стратегічно значущим суб'єктом процесу інтернаціоналізації української освіти. Ця школа є сучасною системою освіти, яка демонструє високий ступінь європейського і світового розвитку, відображає інтеграцію і адаптацію державних шкільних програм та навчальних планів до міжнародних стандартів. “Міжнародна українська школа створює сприятливі умови для розвитку та координації навчальних закордонних закладів освіти, де викладається українська мова або повністю ведеться навчання на українській мові. Дана українська школа успішно функціонує в умовах прямої конкуренції з освітніми системами та програмами інших країн” [7].

Наприклад, необхідність у висококваліфікованих спеціалістах в азіатських країнах призвела до необхідності створення диверсифікованої системи освіти, де значне місце відведено сектору недержавної освіти, підвищенню рівня освітньої інфраструктури, популяризації культури та правової системи [19]. Інтернаціональні компанії розвивають свої інноваційні проекти в Азії, максимально використовуючи міжнародний та регіональний досвіди, інноваційну політику, ринкові можливості, знижуючи вартість виробництва і прискорюючи темпи інноваційних перетворень [6, с. 186–190].

Більшість європейських та національних стратегій інтернаціоналізації націлені на підвищення мобільності, залучення та підготовку талановитих студентів і співробітників, підвищення репутації тощо. Це означає, що впровадження ідеї інтернаціоналізації навчальних систем, програм, планів як інструменту підвищення якості освіти вимагає значних зусиль. Наразі в Україні відбувається імплементація освітнього досвіду європейських культурно-освітніх систем та норм. На наш погляд, модернізація шкільної освіти в Україні безпосередньо залежить від відкритості, критичного сприйняття, адаптації, експериментальної перевірки, результативності впровадження світового освітнього досвіду в контексті глобалізації освіти та її інтернаціоналізації.

Висновки. Серед шляхів інтернаціоналізації шкільної освіти в Україні виокремлено: освітньо-академічна мобільність педагогічних працівників і підвищення рівня їх компетентностей за рахунок самоосвіти, системи міжнародного стажування, підвищення кваліфікації та впровадження принципів безперервної освіти; активне впровадження дистанційного навчання в умовах шкільної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; поглиблене вивчення іноземних мов та викладання предметних

дисциплін іноземними мовами у школі за принципом міждисциплінарності; інтеграція та адаптація державних шкільних програм та навчальних планів до міжнародних стандартів; імплементація європейських культурно-освітніх норм в українські реалії.

Список використаних джерел:

1. Арганович, М., 2010. 'Інтернаціоналізація вищого образования (тенденции, стратегии, сценарии будущего)', М. : *Логос*, 240 с.
2. Бойченко, М., 2011. 'Вплив інтернаціоналізації на розвиток інноваційних процесів в управлінні європейською вищою освітою', *Порівняльно-педагогічні студії*, № 2 (8). Доступно : <<http://journals.uran.ua/index.php/2306-5532/article/viewFile/18608/16351>> [Дата звернення 23 Лютого 2019].
3. Болайто, Р., Вест, Р., 2017. 'Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів»', К. : «Видавництво «Сталь», 154 с.
4. Дмитренко, ГА., Солодков, ВТ., 2015. 'Інноваційна методологія модернізації національної системи освіти в контексті ідеології еколюдиноцентризму', *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр.*, Вип. 14 (27), К. : *Атополгруп*, С. 41–51.
5. Міністерство освіти і науки України, 2017. 'Закон України «Про освіту» від 5.09.2017 № 2145-VIII'. Доступно : <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>> [Дата звернення 10 Квітня 2019].
6. Ларионова, МВ., Перфильева, ОВ., ред., 2013. 'Императивы интернационализации', М. : *Логос*, 420 с.
7. 'Міжнародна українська школа', 2008. Доступно : <<https://ukrinschool.org.ua>> [Дата звернення 28 Березня 2019].
8. Нітенко, ОВ., 2015. 'Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету', *Освітологічний дискурс*. №. 2 (10), С. 205–216.
9. Міністерство освіти і науки України, 2016. 'Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи'. Доступно : <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>> [Дата звернення 2 Квітня 2019].
10. Вікіпедія, 2016. 'Перелік українських навчальних закладів за межами України'. Доступно : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Перелік_українських_навчальних_закладів_за_межами_України> [Дата звернення 13 Березня 2019].
11. ВВС Україна, 2017. '«Російські школи, ви йдете в минуле»: якою мовою навчатимуться діти в Україні?' Доступно : <<https://www.bbc.com/ukrainian/features-41325412>> [Дата звернення 15 Січня 2019].
12. Савченко, О., 2010. 'Системний підхід до модернізації змісту загальної середньої освіти', *Рідна школа*, №1-2, С. 3-7. Доступно : <https://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_1-2_3> [Дата звернення 1 Лютого 2019].

13. Сбруєва, А., 2013. 'Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу', *Вища освіта України*, № 3, С. 89–95.
14. Тадеєва, МІ., 2011. 'Сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах ради Європи (порівняльний аналіз): автореф дис. ... докт. пед. наук :13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки', Луганськ, 42 с.
15. Хомерікі, ОА., 2012. 'Інтернаціоналізація і інтеграція, як напрямки глобалізації освіти: процеси синтезу і диференціації', *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, Т. 3, № 16. Доступно : <<http://www.apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/viewFile/460/368>> [Дата звернення 17 Березня 2019].
16. Чирва, АС., 2010. 'Інтернаціоналізація змісту освіти – основна умова ефективності вищої школи', *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, №3 (5). Доступно : http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6341/1/Chyruva_Internationalizatsiia.pdf [Дата звернення 30 Січня 2019].
17. Altbach, P.G., Knight, J., 2007. 'The internationalization of higher education : motivations and realities', *Journal of studies in international education*, Т. 11, № 3–4, P. 290–305.
18. Bordilovskaya, A., 2018. 'Internationalization of Higher Education in the Foreign Language Curriculum in Japan: A Teacher's Perspective on Compulsory English Discussion Course', *Internationalization within Higher Education*, Springer, Singapore, P. 57–75.
19. Hong, M., 2018. 'A comparative study of the internationalization of higher education policy in Australia and China (2008–2015)', *Studies in Higher Education*, P. 1–12.
20. Kniht, J., 2008. 'Internationalization: A Decade of Changes and Challenges', *International Higher Education*, №50, P.6-7.
21. Knight, J., de Wit, H., 2018. 'Internationalization of Higher Education: Past and Future', *International Higher Education*, №. 95, P. 2–4.
22. Liyanage, I., 2018. 'Internationalization of higher education, mobility, and multilingualism', *Multilingual Education Yearbook*, Springer, Cham, P. 1–20.

References:

1. Arganovich, M., 2010. 'Internatsionalizatsiya vysshego obrazovaniya (tendentsii, strategii, stsenarii budushchego) (Internationalization of higher education (trends, strategies, future scenarios))', М. : Logos, 240 s.
2. Boychenko, M., 2011. 'Vplyv internatsionalizatsiyi na rozvytok innovatsiynykh protsesiv v upravlinni yevropeys'koyu vyshchoyu osvitoyu (Influence of internationalization on the development of innovation processes in the management of European higher education)', *Porivnyal'no-pedahohichni studiyi*, № 2 (8). Dostupno : <<http://journals.uran.ua/index.php/2306-5532/article/viewFile/18608/16351>> [Data zvernennya 23 Lyutoho 2019].
3. Bolayto, R., Vest, R., 2017. 'Internatsionalizatsiya ukrayins'kykh universytetiv u rozrizi anhliys'koyi movy: Proekt «Anhliys'ka mova dlya universytetiv» (Internationalization of Ukrainian Universities in the

- English Language: Project «English for Universities»), К. : «Vydavnytstvo «Stal'», 154 s.
4. Dmytrenko, HA., Solodkov, VT., 2015. 'Innovatsiyna metodolohiya modernizatsiyi natsional'noyi systemy osvity v konteksti ideolohiyi ekolyudynotsentryzmu (Innovative Methodology for the Modernization of the National Education System in the Context of the Ideology of Ecological Man-Centerism)', *Visnyk pislyadyplomnoyi osvity: zb. nauk. pr., Vyp. 14 (27)*, К. : *Atopolhrup*, S. 41–51.
 5. Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny, 2017. 'Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» vid 5.09.2017 № 2145-VIII (Law of Ukraine "On Education" dated September 5, 2017 No. 2145-VIII)'. Dostupno : <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>> [Data zvernennya 10 Kvitnya 2019].
 6. Larionova, MV., Perfil'yeva, OV., red., 2013. 'Imperativy internatsionalizatsii (Imperatives of Internationalization)', М. : *Logos*, 420 s.
 7. 'Mizhnarodna ukrayins'ka shkola (International Ukrainian School)', 2008. Dostupno : <<http://ukrintschool.org.ua/>> [Data zvernennya 28 Bereznya 2019].
 8. Nitenko, OV., 2015. 'Internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity yak faktor rozvytku universytetu (Internationalization of higher education as a factor in the development of the university)', *Osvitolohichnyy dyskurs, № 2 (10)*, S. 205–216.
 9. Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny, 2016. 'Nova ukrayins'ka shkola. Kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly (New Ukrainian School. Conceptual Principles of Reforming the Secondary School)'. Dostupno : <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>> [Data zvernennya 2 Kvitnya 2019].
 10. Vikipediya, 2016. 'Perelik ukrayins'kykh navchal'nykh zakladiv za mezhamy Ukrayiny (List of Ukrainian Educational Institutions outside Ukraine)'. Dostupno : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Perelik_ukrayins'kykh_navchal'nykh_zakladiv_za_mezhamy_Ukrayiny> [Data zvernennya 13 Bereznya 2019].
 11. BBC Ukrayina, 2017. '«Rosiy's'ki shkoly, vy ydete v mynule»: yakoyu movoyu navchatymut'sya dity v Ukrayini? (Russian schools, you go to the past ': what language will children study in Ukraine?)' Dostupno : <<https://www.bbc.com/ukrainian/features-41325412>> [Data zvernennya 15 Sichnya 2019].
 12. Savchenko, O., 2010. 'Systemnyy pidkhid do modernizatsiyi zmistu zahal'noyi seredn'oyi osvity (The system approach to the modernization of the content of general secondary education)', *Ridna shkola, № 1–2*, S. 3–7. Dostupno : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_1-2_3> [Data zvernennya 1 Lyutoho 2019].
 13. Sbruyeva, A., 2013. 'Internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity: priorityety kompleksnoyi stratehii Yevropeys'koho Soyuzu (Internationalization of Higher Education: Priorities of the Integrated Strategy of the European Union)', *Vyshcha osvita Ukrayiny, № 3*, S. 89–95.
 14. Tadeyeva, MI., 2011. 'Suchasni tendentsiyi rozvytku shkil'noyi inshomovnoyi osvity v krayinakh-chlenakh rady Yevropy (porivnyal'nyy

- analiz) : avtoref dys. ... dokt. ped. nauk :13.00.01 – zahal'na pedahohika ta istoriya pedahohiky (Contemporary trends in the development of school foreign education in the member countries of the Council of Europe (comparative analysis): author's thesis of the doctor of pedagogical sciences: 13.00.01 - general pedagogy and history of pedagogy)', Luhans'k, 42 s.
15. Khomeriki, OA., 2012. 'Internatsionalizatsiya i intehratsiya, yak napryamky hlobalizatsiyi osvity: protsesy syntezu i dyferentsiatsiyi (Internationalization and integration as directions of globalization of education: processes of synthesis and differentiation)', *Aktual'ni problemy sotsiologiyi, psykholohiyi, pedahohiky, T. 3, № 16*. Dostupno : <<http://www.apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/viewFile/460/368>> [Data zvernennya 17 Bereznya 2019].
 16. Chyrva, AS., 2010. 'Internatsionalizatsiya zmistu osvity – osnovna umova efektyvnosti vyshchoyi shkoly (Internationalization of the content of education - the main condition for the efficiency of higher education)', *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi, №3 (5)*. Dostupno : http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6341/1/Chyrva_Internatsionalizatsiia.pdf [Data zvernennya 30 Sichnya 2019].
 17. Altbach, PG., Knight, J., 2007. 'The internationalization of higher education : motivations and realities', *Journal of studies in international education, T. 11, № 3-4*, P. 290-305.
 18. Bordilovskaya, A., 2018. 'Internationalization of Higher Education in the Foreign Language Curriculum in Japan: A Teacher's Perspective on Compulsory English Discussion Course', *Internationalization within Higher Education, Springer, Singapore*, P. 57-75.
 19. Hong, M., 2018. 'A comparative study of the internationalization of higher education policy in Australia and China (2008-2015)', *Studies in Higher Education*, P. 1-12.
 20. Kniht, J., 2008. 'Internationalization: A Decade of Changes and Challenges', *International Higher Education, №50*, P.6-7.
 21. Knight, J., de Wit, H., 2018. 'Internationalization of Higher Education: Past and Future', *International Higher Education, №. 95*, P. 2-4.
 22. Liyanage, I., 2018. 'Internationalization of higher education, mobility, and multilingualism', *Multilingual Education Yearbook, Springer, Cham*, P. 1-20.